

відповідальності за завідомо незаконне порушення кримінальної справи.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України // Кодекси України. У 3 кн. Офіційне видання. Книга третя. – К.: Юрінком Інтер, 1997. – С. 13-166; 3 наступними змінами і доповненнями.
2. Кримінально-процесуальний кодекс України. – К.: Велес, 2005. – 176 с.
3. Рішення Конституційного Суду України від 30.01.03 р. №3-рп/2003 у справі за конституційним поданням Верховного Суду України.
4. Грошевий Ю.М. Проблеми удосконалення законодавства, що регулює кримінально-процесуальну діяльність // Вісник Академії правових наук України. – 2003. – № 2-3. – С. 695.
5. Михеєнко ММ., Шибіко В.П., Дубинський А.Я. Науково-практичний коментар Кримінально-процесуального кодексу України. К., 1997. – 340 с.

Уразовський В.І.

*здобувач кафедри криміналістики,
Національний університет «Одеська юридична академія»*

ТИПОВІ СПОСОБИ ВЧИНЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ СЛУЖБОВИХ ЗЛОЧИНІВ, ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Під способом вчинення злочину у криміналістичній літературі розуміються дії з підготовки, вчинення і приховування злочинів, а також знаряддя та засоби, які були використані при цьому. Методика розслідування окремих категорій злочинів повинна містити опис типових способів злочину.

Так, військові злочини у сфері службової діяльності можуть вчинятися як у вигляді одиничних дій, так і системи злочинної діяльності, що здійснюється протягом тривалого періоду часу. Основою способу вчинення цих злочинів є навмисне вчинення військовослужбовцями дій у виді розпоряджень, наказів, доручень, дозволів, що заподіюють матеріальну, фізичну або моральну шкоду.

Спосіб вчинення військовослужбовцем службового злочину включає в себе дії по підготовці до вчинення злочину, безпосереднього вчинення злочину, приховання злочину та використання результатів злочинної діяльності.

До дій по підготовці до вчинення злочину належать: прийняття рішення про вчинення та мету злочину, вибір та вивчення предмету злочинного посягання, підготовка засобів (зброя) та підбір учасників для вчинення злочину, розробка плану вчинення злочину, вибір конкретного способу вчинення злочину, вибір місця та часу вчинення злочину, вивчення обстановки.

Зокрема, зловживання владою або службовим становищем військова службова особа вчиняє шляхом використання свого службового становища всупереч інтересам служби, такі дії вона вчиняє з корисливих мотивів чи іншої особистої зацікавленості або в інтересах третіх осіб, чим заподіює істотну шкоду (спричиняє тяжкі наслідки) державним або суспільним інтересам, правам та інтересам окремих громадян, охоронюваним законом.

При перевищенні влади або службових повноважень військовослужбовець умисно вчиняє дії, які явно виходять за межі наданих йому прав та повноважень, а також заподіює цими діями істотну шкоду (спричиняє тяжкі наслідки).

До найбільш поширених способів вчинення військово-службовцями службових злочинів відносяться:

1. Заволодіння військовою службовою особою військовим майном шляхом зловживання службовим становищем. Службове становище полегшує військовослужбовцю доступ до місць збереження військового майна, використовується ним для заволодіння майном, дозволяє усунути перешкоди. Зазначений спосіб вчинення злочину найчастіше використовується військовослужбовцями, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням адміністративно-господарських обов'язків, наприклад начальниками служб забезпечення (продовольчої, речової, фінансової, паливно-мастильних матеріалів) військової частини або установи.

2. Незаконне використання військовою службовою особою підлеглих військовослужбовців (найчастіше строкової служби) для особистих послуг чи послуг іншим особам може вчинятися шляхом залучення таких військовослужбовців до виконання різноманітних господарських робіт, не пов'язаних з виконанням обов'язків військової служби (вантажно-розвантажувальних, сільсько-господарських, будівництва особистих будинків, ремонту квартир, транспортних засобів та ін.).

Такі роботи виконуються військовослужбовцями як в інтересах самої військової службової особи, так в інтересах третіх осіб –

вищестоящих начальників (командирів), цивільних осіб, у тому числі приватних підприємців. Незаконне залучення підлеглих військовослужбовців до виконання робіт часто супроводжується порушенням вимог охорони праці, правил проведення робіт (у тому числі з підвищеною небезпекою) та незабезпеченням військовослужбовців необхідними для виконання робіт інструментами, що призводить до їх травмування, заподіяння тілесних ушкоджень або смерті.

3. Незаконне використання наданих для службової діяльності транспортних засобів, споруд чи іншого військового майна в особистих інтересах або інтересах третіх осіб. Наведений спосіб вчинення військовослужбовцем службового злочину може виразитися у передачі військовою службовою особою суб'єктам господарювання за винагороду та без укладення будь-яких договорів окремої споруди, комплексу споруд, частини території військового містечка (земельної ділянки) або інших об'єктів військового майна для їх використання в якості складу та для інших потреб.

Зазначені дії призводять до заподіяння державі істотної шкоди або спричиняють тяжкі наслідки, що виражається в неотриманні державою орендної плати за весь час незаконного використання підприємцями переданих їм споруд, будівель, земель оборони та іншого військового майна.

4. Одним із способів вчинення військовою службовою особою зловживання владою або службовим становищем є незаконна відмова (заборона) підлеглим чи іншим особам у використанні їх прав і свобод, надання незаконних переваг особам, які не мають на них права.

5. Організація чи підбурювання військовими начальниками підлеглих до вчинення злочинів або примушування підлеглих до вчинення незаконних дій. У такий спосіб військовою службовою особою вчиняється перевищення влади чи службових повноважень, що може виразитись, наприклад, у відданні військовим начальником матеріально-відповідальній особі явно злочинного наказу (розпорядження) про вилучення з військових складів пально-мастильних матеріалів або речового майна, у тому числі майна недоторканого запасу на випадок військових дій, для його використання в особистих інтересах або з метою реалізації третім особам, що призводить до заподіяння державі істотної шкоди у виді

нестачі зазначеного майна та сприяє підризу боєготовності окремого підрозділу або всієї військової частині.

6. Застосування військовослужбовцем нестатутних заходів впливу або насильства відносно підлеглого по службі, як правило, виражається у намаганні військового начальника провчити підлеглого за неналежне, на його думку, виконання останнім обов'язків військової служби шляхом застосування відносно підлеглого з вказаних мотивів будь-якого фізичного або психічного насильства.

Зазначені способи вчинення військовослужбовцями злочинів, пов'язаних з використанням службових та інших повноважень, є найбільш розповсюдженими, але не вичерпними. Вичерпний перелік можливих способів вчинення військових злочинів у сфері службової діяльності сформулювати складно, у зв'язку з тим, що особи, які їх вчиняють, постійно шукають нові можливості для вчинення злочину. Способи вчинення злочинів постійно змінюються та доповнюються новими.

До способів приховання військових злочинів у сфері службової діяльності відносять:

- внесення завідомо неправдивих відомостей до бухгалтерських, звітних, облікових та інших документів;
- складання та видача завідомо неправдивих офіційних документів;
- підроблення підписів, бланків, штампів, печаток;
- знищення матеріальних слідів злочину (знищення службової документації начебто у зв'язку із закінченням встановлених строків її зберігання);
- здійснення військовим начальником впливу на підлеглого з вимогою не давати працівникам прокуратури правдиві показання про обставини вчинення злочину.

Таким чином, знання найбільш типових способів вчинення військовослужбовцями службових злочинів, а також способів їх приховання має практичне значення. Воно дає слідчому можливість висунути необхідні версії щодо обставин злочину, скласти детальний план розслідування, визначитись з послідовністю первісних слідчих дій та колом осіб, які можуть бути причетні до вчинення злочину, ефективно здійснити пошук доказової інформації.